

② כ' יו"ט נחמיה

כ' ו' תשרי

① ט' א' סיון

וישב יעקב בארץ מגורי אביו. אמרו חז"ל במדרש רבה אברהם גייר גרים יעקב גייר גרים יצחק לא שמענו תלמוד לומר בארץ מגורי אביו, גיורי אביו שאף הוא גייר גרים. והנראה לי בזה דהנה ממלת וישב דרשו חז"ל שביקש יעקב לישב בשלוה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא לכו עיין רש"י. הנה ידוע מדת הצדיקים השלמים להודות לה' חסדו בכל מדה ומדה שהוא מודד להם וכל אפי' שווין להם, הן שבט, והן חסד, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קא, א) חסד ומשפט אשירה, כי מפי עליון לא תצא הרעות (איכה ג, לח) אם לא שיש בו תכלית לטובה, ודוד המלך ע"ה אמר (תהלים כג, ו) אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי וכו', ופירושו המפרשים שבאשר דוד המלך ע"ה היה נרדף כל הימים אמר גם זו לטובה בטח הוא לכפרת עון בעולם הזה בכדי שלא יטרודוני ולא ינכו לי מאומה משכר טוב הצפון לעולם הבא, וזה שאמר אך טוב וחסד הוא מה שירדפוני אויבי כל ימי חיי, כי על ידי כך אנקה מפשעי בעולם הזה ושבתי בבית ה' לאורך ימים. ויותר מזה מצינו כמה תנאים ששמחו ביסורים ור' אלעזר באורתא אמר בואו אחי ורעי (ב"מ פד, ב). ואם כן באמת יפלא על יעקב אבינו בחיר האבות מה זה שבקש וחתר לישב בשלוה וכמעט שהתלונן באמרו (איוב ג, כו) לא נהתי ולא שלותי, שחז"ל שמו פסוק זה בפי יעקב כעין תלונה וכי נופל הוא ח"ו משאר צדיקים השמחים ביסורים ואומרים גם זו לטובה.

אבל הענין כי צדיקים משתוקקים להמשיך רבים לעבודת ה' ויעקב מבית אביו ואבי אביו ראה לגייר גרים ולהכניס נפשות תחת כנפי הקדושה וחשקה נפשו גם לישב לתפוס אומנות אבותיו, ולזה באמת צריך שלוחה כי חכמת המסכן בווייה וירא שלא יהיה דבריו נשמעים אם אין חסד ה' חופף עליו כל היום, וזה שאמרנו חז"ל היות חפץ יעקב לשבת בארץ גיורי אביו לגייר גרים גם הוא כאבותיו על כן בקש שלוחה וזה שאמר ה' בתורת שבת ליעקב לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, כלומר צדיקים אינם מסתפקים במה שהשלימו עצמם והתקינו להם לבדם חיי עולם הבא, אלא שמבקשים לתקן גם אחרים עמם ועל כן קפץ עליו רוגזו של יוסף ונתגלגל על ידי כך שגלו אבותינו למצרים, על דרך שאמרו חז"ל (פסחים פז, ב) לא גלו ישראל אלא להוסיף עליהם גרים, ושם הוכנו לקבל תורה ולתקן עולם במלכות שדי ונתמלא חפצו של יעקב.

ולו, א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. 1) וק' הא אנו יודעים שיעקב בא ליצחק אביו כמבואר בפ' וישלח. 2) למה נאמר בארץ מגורי אביו, וגבי יעקב נאמר וישב ולא ויגר. 3) ועוד למה נאמר בארץ כנען, הלא ידוע שיצחק גר בחברון. ועוד דהיל"ל וישב יעקב בחברון.

ועוד למה אמר אלה תולדת יעקב יוסף, ולא שאר אחיו.

וה"ל שביקש יעקב לעשות את יוסף לאב רביעי בבני ישראל בחייו כי ראה את המאורעות שאירעו ביצחק אביו שלא רמו למלא מקומו בחייו, ונתן מקום לטעות שבוחר בעשו שימשיך שושלת אברהם ויצחק. וכדי למנוע תיכוכים אלה, רמו לבניו שיוסף יהי כממלא מקומו, ועשה לו כתונת פסים לסימן גדולה.

ויש לשאול אילו עלה בידו למנותו לאב בישראל, מה היתה מדתו המיוחדת לו, שהרי היה להם כבר השרשים של חסד, דין, ואמת מירושת האבות ואיוו מדה חסרה להם. — מדת המלכות. שעד כאן לא היה להם עם, ומשנשתנה שמו מיעקב לישראל, נתהוו לעם, וצריך להדריך להם כעם, ולהיות רועה ישראל. כשה"כ ומשם רועה אבן ישראל.

ומש"א ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף לא דיין לצדיקים וכו', ובאחד שבקש יעקב למסור הנהגת והדרכת בני ישראל ליוסף, קפץ עליו רוגזו של יוסף לא דיין לצדיקים שמתוקן להם עוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז, שלא הגיע הזמן עדיין למסור הדרכתם ליוסף אלא שיהיה אביהם עד סוף ימיו.

ואפשר להסביר את הכ' וישב יעקב בארץ מגורי אביו — מלשון פחד [וכ"ה בב"ד] — שמחמת הפחדים שגרם לו אביו ע"י חוסר הברירות מי יהיה "האב" רצה לבחור את האב בחייו, ומש"כ אלה תולדות יעקב יוסף. שרצה למסור לו תולדותיו תחת השגחתו ואחריותו שראה שהוא מסוגל לזה יותר משאר בניו, ועוד היותו הבכור לרחל שהיא עקרת הבית. ויוסף בן שבע עשרה שנה ה"י רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו שהיה היוצא ובה עם אחיו בני לאה ועם בני השפחות, ומחמת רגש האחריות שהי' בו, ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם".

ובדברי ימי ישראל נשנה דבר זה, יהושע שהוא מיוצאי חלציו של יוסף היה המנהיג הראשון להנהיגם בארץ. וכן המשך הראשון ה"י מבני רחל, ולע"ל יהי משיח בן יוסף.

אמנם רבות מחשבות וכו' ועצת ה' היא תקום, כי המלכות יצאת מיהודה. ונ"ל כי יוסף ה"י בגדר צדיק שלא חטא, ויהודה הוא בגדר בעל תשובה במה שהודה צדקה ממני, וכדבריהם מי גרם לראובן שיודה יהודה, והיה ראש לשבים ומודים בפרהסיא בלי שום התנצלות, ולהיות בעל תשובה צריך גבורה, ולפיכך הוא ראוי למלכות. ועי' מש"כ בחי' על ברכות לדרך שמרה נפשי כי חסיד א"י

ובאו"א יש להגדיר החילוק בין יוסף ליהודה, ואולי ג"כ בין משיח בן יוסף, למשיח בן דוד.

שיוסף הוא בבחינת רועה ישראל, ויהודה הוא מלך בישראל שכל זמן שאין בני"י מאוחדים לעם אחד, או צריכים הם לרועה לכלכל ולהנהיג את הצאן, אבל כשהגיעו למדרגה שרגש הלאומי גבר על רגש האישי, המשפחתי או השבטי, או צריכים הם למלך, וכן יהי לע"ל, שאחרי היותם בגלות ח"י רב, ויהיו מפורזים בקצוי התבל וחסר להם הרגש והמשמעת הלאומי, יבא משיח בן יוסף כרועה ישראל ואח"כ יבא משיח בן דוד וימלוך על עם ישראל.

④ אגמא קמרכה

1 וימצאהו איש. זה גבריאל. יש להצטער מאד על אשר נשלח מלאך ממרום להראות ליוסף את הדרך לאחינו ולהביאם לידי נסיון. שלא עמדו בו. ואף שכבר נגזרה גזרה על יוסף להמכר לעבד למצרים, כדי שלא יצטרך יעקב ובניו לרדת לשם בשלשלאות של ברזל. אבל מה היה חסר, אם היו מוצאים אותו המדינים תועה בשדה, והם היו המוכרים אותו למצרים, ולא היתה התעבה הזאת נעשית ע"י בני ישראל? אלא שאז היינו מהרהרים אחרי מדותיו של הקב"ה ואומרים כמשה (טרם שהכיר את השטן של שנאת חינום, המרקד בינינו): "מה נשתנה אומה זו מכל אומה ולשון, שמצרים משתעבדים בה?" (ש"ר פ"א). ולפיכך הראו לנו בעליל את השנאה קנאה, ששרר בין בני יעקב, טרם שירדו למצרים, שהגיעה עד להריגת או למכירת אח, החולם אודות מלוכה ושלטון. — עד שהכל יאמרו, שלא היו ראויים או לחיות כעם הפשי ומלכו מקרבנו והי' מן ההכרח לשלחם אל כור הברזל למצרים, להשתעבד לעם אחר, עד שיצבאו שמיטתו רגלם.

6

6

6

③ הנק"ס

1 (יד) לך נא ראה ונו' והשבני דבר. עטוף שליט גם על החורב, שהיה שליט מלוא גם בחורב. ושלחור מעסק חברון שהלך לטורו. וחז"ל אמרו מטעם עמוסא אשר במחנה, ר"ל שמדוך הסכס לא היה ראוי שיעקב ישלח יד שפשוטים למקום סכס, ולאס הכירה והשג על כל האחים שהיו צדוקים ומעדיס עמיה וכסוים למחמה, אך לא הכירה משלוח הם יוסף והלך לבדו במקום חריס ולורניס, רק שהיה סכס מחס' ופשוט מחס' זה וזה שחמרו חז"ל בזיוף כיה מורה שלא כמ"ס הסקדה להלוח, סכס שליו לאדם יטלת על נדווח האלוקים שח"ל לאדם לבסוף, מ"מ ששמים התלוקים כיה סחחים לבחורס האלוק, כי הוצון בטול ויכל לסקייה פ"י חספייס רביס, ומיה הויה סכס שהמסוכנ ש"ע ידו לנעויע מליטה היה עמן כולל אלוהי השגחי מוכרס, מ"מ שהלוקים שהובלו ליה שח"ל מברס יוסף וענינו היה כלו בחי'. וחז"ל אומר סכס שהסכמה צענה לחייה והוא עמן פורי יסודו כחרי קוד, כי לכן נעשו הסגריס על שהסכמו צמחל, מ"מ סכס שהספייס לא היו בחרייה והיה כלו מלס ס', כי אף שדויע שם סכסל בין הסטולס הקוועה שילוח אל עשייהס מוד מליה לעדן לבנע מנכיה אשר התהל צמחירו, וכן הסטולס סרעוס ענעויעס כווס לבחורס האלוקס מכלי לוחו שוס עזר כל עשייה, כמ"ס הכה לסכס מסייען אוחו סכס למחא סחחין לו, וחז"ל לא יעוד שהסכמכר בפטולה הרעס האלוק של מכייה יוסף שוס כוד אלוהי ר"מ סכסל אלוהי על עשייה חז"ל סכסל בחרייה האלוקיה, מ"מ אוד ששנפי יס שש צדוקים והשג סכס חמשה סוכס והנח לצענ קוליס מן סכסו וכונמס היה לשמים, כאל ככחלס העמיס שהשג על עגריה שהיה זכות וסכמו כיה רחוי שיוכ ס' חמשה סכסל ויעלם מחס' זה, סכס להיחלך אחר גס אל ידעתי כי כיה לבכ עמיס זלס ואלסך גס אכני אסך מנעוה לי, וכ"ס אודע קוד, כיה ככלל כמ"ס סכסל לסכס מסייען אוחו, וחלס שוס, שהגס שהמספר של סכסיה הויה בחרייה מ"מ שהמסה ששנלו אוחו ומה ששסס לו אכני כסונס כיהס וסכרי האלוקים כיהס חלס סכסיה היה מחס' ס', כמ"ס כדל' למה וישנלו אוחו כדי שיקרע היה לפייס, וכן שהליטה ששלחו יעקב היה עד לך הסכס רק ששק סכסו, והגס שהמכירה הויה בחרייה היו כמוכריהס מוד סמלס, שהקענ כנגס ועל סהקע סהקע דעסס כי הויה רשע למוס וכי הויה רודף חל סכסל, וה' סכס לפייס הדוך ולא האלו עמיס לרשע סללס כי יוסף רביס בוח כדרכו וממס ששפיו, וסכס יעקב שגח סחחס ויה ילחיה למקום סכס, וע"כ אמרו שהיה יעקב רחוי ליד בשלללות של כרזל להגריס, והמרו משל לפרס ששפייס כיה לניה סחחיה ויה סלכס לחרי, ר"ל שהיה מוכרס שיעקב יד מלריס, ולא היה אפשר שיהיה זה רק מ"ס שיוקח כשניה פ"י טכוס ויוליטו בשלללות וכמ"ס כסוק ויסכ יעקב, וככס ס' שהיה ככסר כי עין ס' על ידיו, שהגס שסס היה נספך בשלללות היה משה סכסל סכסל שיד יעקב מלריס, חל סכסיה ס' שהיה זה ככסר פ"י יוסף ולא פ"י שני ומלסר, שה מלסר ס' כל ידיו:

⑤ חטאו של יהודה שהתחיל במצוה ולא גמרה

1 והנה נאמר בכתוב (בראשית לו, כו), ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו, ואיתא במדרש (בראשית רבה פר' פה אות ג') ר' יהודה ב"ר סימון ורבי חנין בשם ר' יוחנן אמרי כל מי שהוא מתחיל במצוה ואינו גומרה קובר את אשתו ואת בניו, ממי אתה למד מיהודה, ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע וגו', היה לו להוליכו על כתיפו אצל אביו, מה גרם לו, קבר אשתו ובניו. רבי הונא בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר כל מי שמתחיל במצוה ואינו גומרה ואחר בא וגומרה היא נקלאת על שמו של שני.

6

⑥ כי יוסף נחמיה

1 וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא. ובמדרש ואני אנה אני בא ממעשה בלהה. עיין דבר נחמד בזה בכתיבי אדוני אבי מורי ורבי הגאון זצ"ל בדרשה אחת לפי שמות. ולפי עניות דעתי נראה לפרש על פי מה שאמרו חז"ל והובא ברש"י וישב ראובן, וראובן היכן היה אלא עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו וח"א שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. ויש לפרש דתרווייהו חדא מילתא קאמרי ולא פליגי; כי באמת יש לתמוה אם באמת חפץ ראובן להציל את יוסף ולהשיבו אל אביו איך הרחיק ללכת ועזבו שם בדרך גלמוד מבלי מליץ יושר. וזה שאמרו ראובן היכן היה כלומר איך הרחיק לו ללכת בשעה כזו, אמנם נראה לי לאשר ראו השבטים הקדושים שראובן עסוק כל היום בשקו ובתעניתו לתקן חטא בלהה חששו אולי עתה יתאמץ ראובן להפוך בזכותיה של יוסף אפילו נפשו של יוסף.

6

6

הסיבה שיהודה לא גמר המצוה

16 ולפי הדברים שהזכרנו לעיל יש להבין היטב למה לא העריך יהודה את חומר הענין והתרשל לגמור המצוה, דאיתא במדרש תנחומא (פר ויגש אות ט) אמר לו הקב"ה ליהודה אין לך בנים עד עכשיו ואין אתה יודע צער בנים, אתה טגנת את אביך והטעית אותו בטרורף טורף יוסף, היך תשא אשה ותקבור את בניך ותדע צער בנים. ונמצא כי חז"ל מבארים לנו בזה שמכיון שבשעת מכירת יוסף לא היו ליהודה בנים, לא היה יודע הרגשת הצער שהיה ליעקב כאשר בנו נמכר, וממילא לא נטבע בו עדיין מדת הרחמנות שיש לאב כלפי בנו, ועל כן לא החשיב את הענין כראוי ולא ראה צורך לגמור ולסיים את מצות הצלת נפשו של יוסף.

21

70

ויש לפרש את המדרש עוד באופן אחר. לעיל
 כתיב: ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו
 דם וכו', למען הציל אותו מידם להשיבו אל
 אביו. וברש"י: אמר אני בכור וגדול שבכלן לא
 יתלה הסרחון אלא בי. וכבר תמהו על זה מנין
 לנו להעמיס כן בדעת ראובן, ולמה לא נימא
 שכוונתו היתה לשמים. ואולי י"ל כי לכאורה
 שפת יתר במקרא למען הציל להשיבו, אם
 יצילו הלא אז מעצמו ישוב. ואפשר הכוונה כי
 ממעשה בלהה ואילך היה ראובן מרוחק מאביו,
 ועכשיו מצא שעת הכושר שאין כמוה להתאהב
 על אביו, ע"י הצילו את הבן האהוב בין הבנים.
 וזה שאמר למען הציל אותו מידם להשיבו אל
 אביו, כלומר ע"י הצלה זו ישיב יוסף את
 ראובן לאביו. וע"כ בשו"ב ראובן אל הבור
 וירא כי הילד איננו, ונשמטה מידו ההודמנות
 הוציל בצדק אמר, אנה אני בא ממעשה בלהה,

שלא כדיו רק למען יהיה לאל ידו לעשות בזה
 חטיבה לאביו ולהנות נפשו תחת אשר צערו
 במעשה בלהה ויתקון בזה חטאו, וזה שאמרו
 גם כן שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו, כלומר
 עתה נודמנה לו השעה שיוכל לשמש את אביו
 ולעשות לו חטיבה שעל ידי כך יתקון חטאו
 וימצא שוב חן בעיני אביו, ככה חשדו השבטים
 את ראובן שרק בעבור זה הנהו ממליך טוב
 על יוסף שלא כדיו, ולכן כאשר השליכותו לבור
 וישבו אחר כך לדון עליו פסלו את ראובן
 מלהיות דיין בדבר זה והרחיקוהו משם (ואולם
 תוה"ק העידה על ראובן כי רק להציל את יוסף
 נתכוון) ועל ידי כך דנהו וחיבוהו להמכר;
 ועל כן כאשר שב ראובן וראה מה שעשו
 ושפטו, צעק הילד איננו ואני אנה אני בא
 ממעשה בלהה, צעק כמתאונן על חטאיו איד
 עברה גורת עברה, כי לולא חטא בלהה לא
 נפסל לדון בזה והיה אפשר בידו להציל את
 יוסף, כי היו דבריו דברי הבכור נשמעים אצל
 אחיו, אך על ידי מעשה בלהה באה גם הרעה
 הזאת ומי יודע אנה אני בא עוד ממעשה בלהה
 וכמה תקלות ימשכו עדיין מזה כמאמר חז"ל
 (אבות פ"ד ב) עבירה גוררת וכו'.

כי מתי אמצא עוד מקום לרצות פני אבי כאשר
 היה עתה בדי. כן היה אפשר לומר לולא
 דמסתפינא להעמיס כן בדעת ראש השבטים
 שבטי יה.

בעוד שלשה ימים ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ
 ואכל העוף את בשרך. (מ-י"ט)

מה טעם פתר יוסף לשר האופים, שייתלה על עץ?
 ברם, מספרים מעשה בתערוכה של ציירים, שהוצגה בה תמונתו של
 צייר מפורסם, המתארת אדם מחזיק בידו סל עם פירות; והיה התמונה
 כליכך היה וממשית, עד שהיו העופות סבורים שאלה הם פירות ממשיים
 והיו עטים עליהם לאכלם. תמונה זו עוררה את התפעלות כל העולם, ונקבע
 פרס גבוה לכל מי שיבוא וימצא בה חסרון. בא פיקח אחד ואמר: "אמנם
 הפירות מוצלחים ביותר ונראים כממשיים, אולם האדם המחזיק בסל אינו
 מוצלח כלל. שכן אילו היה גם האדם כמו הפירות נראה כחזי ממש, הרי היו
 העופות מתייראים מפניו ולא היו עטים על הפירות הנתונים בידיו..." ואכן,
 אותו פיקח קיבל את הפרס.

8
 ג'י'נ'י
 ר' יוסף

כיוצא בזה גם כאן, כשסיפר שר האופים ליוסף, כי העוף אכל מן
 הסלים אשר על ראשו, למד יוסף מזה, שאדם זה אינו נחשב עוד לאדם חי,
 שכן העוף היה מתיירא מפני אדם חי ולא היה אוכל מעל ראשו, ואין זאת
 אלא שבך מות הוא. לפיכך פתר לו את חלומו למיתה...
 (הרה"ג מהר"ם שפירא ז"ל מלובלין)

The Roots of the Messiah

9
 Days
 of
 Delivance
 P. 150-4

The hidden miracle of Hanukkah is not the miracle that
 took place then, of "and you should break it," but the miracle
 that takes place now, based on "let it be put in water and it will
 be purified"—the wonder of the purity of the soul, of elevating a
 nation sunk in the depths of defilement to the heights of a holy
 nation. This concealed world of Hanukkah is the personal
 achievement of the Hasmoneans who purified the nation, the
 miracle of "afterwards Your children came and they cleared
 Your sanctuary and they purified Your Temple." All Your chil-
 dren came, even the former apostates.

The concealed miracle of Hanukkah—the elevation of evil,
 the sanctification of the defiled soul and its inclusion in the
 realm of holiness—is perhaps the most powerful vision of

3

1 behold, it was very good" (Gen. 1:31). If everything is good, then the good can always be saved and raised up again, even if it has been defiled temporarily. This is the basis of the most powerful vision of our history, the vision of the restoration of the kingdom of the House of David and the King Messiah.

6 The Bible relates two curious episodes—regarding the daughters of Lot (Gen. 19) and Judah and Tamar (Gen. 38)—as well as an entire book—Ruth—that concern the historical-biographical foundation of the House of David. Lot's daughter begat Moab, eventually leading to the birth of Ruth, David's great-grandmother; Tamar begat Perez, who led, nine generations later, to David.

10
p²
16 In these stories, the Bible stressed the "hidden world" of the House of David, because the revealed world is visible to all and needs no further elaboration. When people think of the kingdom of the House of David, they see an image of romantic power of the distant past, a throne, a golden scepter, a crown, and David's mighty men. But if the idea of the kingdom of the House of David were limited to its political achievements, the Jewish collective would have disappeared long ago, for one cannot live on the glamour of past ages. Rather, the kingdom of the House of David embodied the spiritual strengths of Israel, its belief in and fear of God, which saved the Jewish collective from extinction.

21
26 The concealed world of the kingdom of the House of David is portrayed by the Bible as consisting, at the very least, in the belief of "God saw all he had done and it was very good," in the power of waiting and hoping. The exalted powers of God were everywhere: in defilement and vulgarity, in primitive caves, in the filthy houses of the Orient where prostitutes used to sit. Out of these, the House of David wove the clothes of the kingdom of the Messiah!

31
36 A pair of vulgar, unwitting young girls, the daughters of Lot, were the sources of the power to begin everything anew. They believed that the whole world had been destroyed, and it was up to them to recreate it. True, they did it in a horrible way; but their primitive intention was good and demonstrated a remarkable strength of spirit. That same strength is a foundation of the kingdom of the House of David, of the eternity of Israel: the belief in tomorrow and in a kingdom of justice.

41
46 The Halakhah demonstrates this in both a private and public way. Immediately after one buries a father or mother—when all of life seems gray, pointless, and hopeless—the words ring out in the cemetery: "May the Lord console you among the rest of the mourners of Zion and Jerusalem." This is accompanied by "Yitgadel ve-yithkadesh, Magnified and sanctified be His great

51 name in the world that is to be created anew, where He will quicken the dead, and raise them up to life eternal; where He will rebuild the city of Jerusalem and establish His Temple in the midst thereof. . . ." One minute after the earth is laid on the grave—condolence and affirmation of belief in the restoration of Jerusalem!

When a Jew sits on the ground on Tish'ah be-Av, he pours out his heart, "O God, remember what happened to us" (Lam. 5:1; *Kinah* 7); he throws off his *tallit* and *tefillin*, and sinks into resignation, doubt and sadness. Only a few hours later, when the sun grows red in the west, he wraps himself in his *tallit* and *tefillin*, takes out a Torah scroll, and begs of God: "Turn from Your fierce wrath, and repent of this evil against Your people" (Ex. 32:12). He says, "For You, O Lord, did consume her with fire, and with fire You will in future restore her . . . Blessed are You, O Lord, Who comforts Zion and rebuilds Jerusalem" ((*Nahem*). Tish'ah be-Av exemplifies destruction and rebuilding on the same day. "On the day that the Temple was destroyed, the redeemer was born" (*Yerushalmi Berakhot* 2:4). If not for the belief in the future, exemplified by Lot's daughters, the idea of the kingdom of the House of David could not have been realized.

Another naïve and simple woman, Tamar, showed the strength of waiting and hoping, of having faith even when she became the subject of mockery. She sat as a widow in her father's house, waiting for Shelah. Tamar remained faithful and loyal. In her simplicity and naiveté, she instinctively trusted Judah. She could not tear herself away from him; something fateful, incomprehensible, tied her to him. Something larger would come of it. So she made the desperate, imbecilic decision to sit at the crossroad. Fate pushed her to it. The strength of absurd loyalty is the second foundation of the concealed world of the kingdom of the House of David, of the idea of the Messiah.

Even if the Jewish people had the glow of the past and the promise of a glorious future—"Then you shall see and be radiant and your heart shall throb and be enlarged: because the

abundance of the sea shall be turned unto you, the wealth of the nations shall come unto you" (Isa. 60:6): what are these be, if the Jewish people had not had a Tamar and hundreds, thousands, like her, who sat "until Shelah will grow up" (Gen 38:11), who waited patiently under the most horrible circumstances? Everyone laughed and mocked, saying, God has long forgotten you. Thousands of years passed, and the Divine promise was not fulfilled; yet the Tamars kept waiting. They sat on the ground on Tish'ah Be-Av and cried: "On this night my sons cry and wail; on this night my Temple was destroyed and my palaces burned." For thousands of years, the Tamars repeated every morning: "I believe with perfect faith in the coming of the Messiah."

Besides David and the King Messiah, who represent the revealed kingdom of Israel, we need to recognize the Tamars, whose patient waiting made possible the concealed world, those quiet heroes who "rose up before one could discern another" (Ruth 3:14). Those who kept faith and kept watch at night, over the concealed world, represent a greater miracle than political leaders of the revealed world.

In truth, the concealed world of the kingdom of the House of David actually began with simple women, who were naïve and unwitting. But great powers of the soul are sometimes concealed beneath an earthy surface of vulgarity. The sparks of sanctity smolder beneath gray mountains of ash. When God

1 weaves something great like the King Messiah, he gathers
 power from all over, as a bee collects nectar from many flowers.
 Sometimes it is precisely in the lowest depths that the hidden
 sparks are found. "He abhorred the tent of Joseph, and chose
 not the tribe of Ephraim . . . He chose David also His servant,
 6 and took him from the sheepfolds" (Ps. 78:67, 70). God did not
 discover the Messiah among the proud sons of Ephraim, but in
 the simple David, whom he lifted out of the sheep enclosures,
 out of the primitive stables. Elijah the prophet told R. Joshua b.
 Levi that the Messiah "sits at the entrance of the city among the
 11 poor who are suffering from sicknesses" (*Sanhedrin* 98a). The
 concealed world of the Messianic idea can be found among beg-
 gars and lepers, the neglected of human society. God, the
 Eternity of Israel, has strange ways of being manifested in each
 person. No matter how sunk in defilement each person may be,
 16 there exists deep, deep in his soul something holy from which
 God spins the web of kingship.

The same miracle of the elevation of evil, the purifying of
 defilement, is what defined the concealed world of Hanukkah.
 How nicely the *Al ha-nissim* prayer puts it:

21 You delivered the strong into the hands of the weak, the
 many into the hands of the few, the impure into the
 hands of the pure, the wicked into the hands of the right-
 eous, and the arrogant ones into the hands of those who
 occupied themselves with Your Torah.

24 One can understand why the passage states, "You delivered
 the strong into the hands of the weak, the many into the hands
 of the few." This refers to the military miracle. But what is the
 miracle of delivering the impure into the hands of the pure? In
 fact, the latter is greater than the military miracle, of deliver-
 31 ing the strong into the hands of the weak. It is the miracle of
 elevating evil. The impure was not destroyed by the pure, but
was elevated and became pure. The wicked one, the cruel one,
 was not annihilated by the righteous one, but he himself
 became holy. "He chose David His servant, and took him from
 36 the sheepfolds."

12
 p 2

6